

מקורות פרשת בהעלותך תשע"ט והאיש משה עניו: איך לעלות לגדולה ולהישאר בנאדם?

במעלתם, ככתוב: יהללך זר ולא פוך.

מאירי שם: שבחו רבותינו (בכרות נה) 'לעולם יהא אדם עניו כמשה ושפל רוח כאהרן', תתבונן איך הפרישו בין מידת הענווה ובין מידת שפלות הרוח, כי שפלות הרוח הוא מי שבאזניו שמע ובעיניו יראה דברים לא ראויים לעשותם והחריש ביום שמעו וכיום ראותו... לא יתגבר לבטל דעות נפסדות ולהתריס כנגד בעליהן כענין מה שבארנו באהרן [שלא התקומם כנגד חוטאי העגל]. ומן האמת כי גם היא מהמידות הנכבדות כמו שהזהיר על קניית שתי המידות ... כל אחת לפי המקום, לפי הזמן ולפי העניין.

3. כתר שם טוב קמה: רוב ענוותנותו של האדם גורם שנתרחק מעבודת ה'. שמצד שפלותו אינו מאמין כי האדם גורם על ידי תפילתו ותורתו שפע לכל העולמות, וגם המלאכים ניזונים על ידי תורתו ותפילתו. שאילו היה מאמין זה כמה היה עובד ה' בשמחה וביראה מרוב כל... האדם ראוי לשים לב כי הוא 'סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה' וכל תנועותיו ועסקיו ודבורו עושה רושם למעלה.

4. אגרת הרמב"ן: אפרש לך איך תתנהג במדת הענוה ... כל אדם יהיה גדול ממך בעיניך. אם חכם או עשיר הוא ממך - עליך לכבדו, ואם רש הוא ואתה עשיר או חכם ממנו - חשוב בלבך כי אתה חייב ממנו והוא זכאי ממך, שאם הוא חוטא, הוא שוגג ואילו אתה - מזיד [משום שאתה חכם ממנו].

תורת חיים שמות סד,ב: והאיש משה עניו מאוד מכל האדם - לפי שראה בנשמות שבעקביים דוקא שיש בהם יתרון מעלה מנשמתו... כי הוא ידע והכיר שיש בסוף מה שאין בראש, משום דנעוץ תחילתן בסופן, שהראש מקבל מן הסוף, דלפי זה יש בנשמות דעקביים יתרון אור ומעלה שאין בנשמת משה.

ליקוטי שיחות יג/30: למרות שמשה רבינו ידע את הטוב שלו שהוא גבוה במעלה מכל אדם, מכל מקום היה עניו מכל אדם, מפני שידע אשר כל מעלותיו הוא מה שניתן לו מלמעלה ... וחשב שאילו היו הכוחות הללו אצל אדם אחר, היה ג"כ במדרגה זו, ואפשר שהיה מגלה את הכוחות יותר ממנו. וזהו שאמר רב יוסף 'אל תיתני ענווה דאיכא אנא', משום שהעניו באמת הוא איש המעלה ויודע ומכיר את ערכו, וביחד עם זה אינו מחזיק טובה לעצמו לפי שיוודע שהכוחות והחושים שלו ניתנו לו מהקב"ה.

1. במדבר יב: ותדבר מרים ואהרן במשה על אודות האשה הכשית אשר לקח ... ויאמרו הרק אך במשה דבר ה'? הלא גם בנו דבר. וישמע ה': והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה.

רבינו יוסף בכור שור [תלמיד רבינו תם]: היו אומרים וכי לא מצא אישה מבנות ישראל שהלך ולקח מבנות הכושים שהם ערלים?!

ספר לשון חסידים בשם האמרי נועם מדזיקוב: הם דבקו עצמם בטובים, אהרן לקח את אלישבע אחות נחשון בן עמינדב ובדק באחיה ומרים לקחה את כלב בן יפונה. ושפטו בדעתן אשר משה עשה כן מחמת שיוודע כוחו הגדול ואין צריך לייחוס. ועל כן אמרו "הרק אך במשה דבר ה'?! הלא גם בנו דיבר" ועם כל זה הירדנו אחר הייחוס.

ספרי זוטא יב: כיון שנתמנו הזקנים הדליקו כל ישראל נרות ועשו שמחה ... כיון שראתה מרים הנרות, אמרה אשרי אלו ואשרי נשותיהן. אמרה לה ציפורה: אל תאמרי אשרי נשותיהן אלא אוי לנשותיהן, שמיום שדיבר הקב"ה עם משה אחיך לא נזקק לי. מיד הלכה מרים אצל אהרן והיו נושאים ונותנים בדבר. אמרו גאוותן הוא משה, וכי דבר הקב"ה עמו בלבד?! כבר דיבר עם נביאים הרבה ועמנו ולא פירשנו מנשותינו.

תנחומא צו יג: כושית בגימטרייה יפת מראה (736).

רש"י: כאדם הקורא את בנו הנאה 'כושי', כדי שלא תשלוט בו עין רעה.

רמב"ן: והאיש משה עניו - להגיד כי השם קינא לו בעבור ענוותנותו כי הוא לא יענה על ריב לעולם ... ובמדרש ספרי ... שדיברו בפני משה... אלא שכבש משה הדבר ולכן הזכיר ענוותנותו שסבל ולא ענב וה' קנא לו.

רש"י: עניו - שפל וסבלן.

ראשית חכמה ריש שער הענווה: מילת ענווה נגזרה מלשון עני ועינוי שהכוונה הוא ההכנעה.

אורחות צדיקים שער הענווה: העניו הוא השומע חרפתו ואינו מגיב.

2. גמרא סוף סוטה: משמת רבי בטלה ענווה ... אמר רב יוסף: אל תגיד ענווה כי יש אותי.

חידושי אגרות מהרש"א: אין דרך החכמים להתפאר ולהשתבח